

บทที่ 9

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีสื่อสารมวลชน

Asst.Prof.Dr.Yaowapa Buawech

1. ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม
เข้าร่วม ทฤษฎีนี้มีแนวคิดใหม่ที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีที่เกิดมาก่อน ทั้ง 5 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีอำนาจนิยม ทฤษฎีอิสรภาพนิยม/เสรีนิยม ทฤษฎีไซเวียตคอมมิวนิสต์ ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม และทฤษฎีบรรทัดฐาน (Normative Theory)

- จุดเน้นของทฤษฎีคือ ผู้รับสารในสังคมการเมืองสมัยใหม่ ควรจะมีสิทธิได้รับข่าวสารที่ตรงกับความต้องการ โดยสื่อมวลชนควรจัดเป็นพื้นที่สาธารณะ (public sphere) สำหรับทุกคนในการเข้าถึงและใช้เป็นช่องทางการสื่อสารได้ (พีระ จิโรโสภณ, 2548 : 147-154)

- หลักการของทฤษฎี ได้แก่

1.พลเมืองแต่ละคนและชนกลุ่มน้อยมีสิทธิที่จะใช้สื่อมวลชนเพื่อการสื่อสารและมีสิทธิได้รับการบริการจากสื่อมวลชนตามความต้องการจำเป็น

2. องค์กรสื่อและเนื้อหาสื่อไม่ควรขึ้นอยู่กับ
การควบคุมทางการเมืองหรือหน่วยงานของรัฐใน
ส่วนกลาง

3. สื่อมวลชนควรจะมีอยู่โดยหลักการสำคัญ
เพื่อกลุ่มผู้รับสาร ไม่ใช่เพื่อองค์กรสื่อมวลชนเอง ไม่ใช่
เพื่อวิชาชีพ และไม่ใช้เพื่อลูกค้าหรือผู้มีอุปการะคุณ
ของสื่อมวลชน

3.กลุ่ม องค์กรและชุมชนในท้องถิ่น ควรจะมี
สื่อมวลชนของตนเอง

4. ลักษณะของสื่อมวลชนควรมีขนาดเล็ก
มีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมกับผู้รับสารมากกว่าที่จะ
เป็นสื่อมวลชนขนาดใหญ่ หรือมีลักษณะเป็นการ
สื่อสารทางเดียวหรือเป็นวิชาชีพนจนเกินไป

5. ความต้องการจำเป็นของสังคมบางอย่าง
ไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเพียงพอจากความ
ต้องการของลูกค้าแต่ละคน แต่ควรมาจากประชาชน
ผู้รับสารทั่วไปด้วย

6. การสื่อสารของประชาชนมีความสำคัญ
เป็นอย่างยิ่งเกินกว่าที่จะปล่อยให้เป็นที่ของ
นักวิชาชีพเท่านั้น

- Robert McKenzie (2006 : p.82) อธิบายว่า
ปรัชญาของทฤษฎีนี้ ถือว่าพลเมืองเป็นผู้สร้าง
เนื้อหาขึ้นมาเองและเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก ไม่ว่าจะ
อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐรูปแบบใด ถ้า
ปราศจากการมีส่วนร่วมจากพลเมืองแล้ว สื่อจะ
ถูกมองว่า อยู่ภายใต้อิทธิพลเจ้าหน้าที่ของรัฐที่
เป็นชนชั้นสูง

- ในทางปฏิบัติ ทฤษฎีนี้ได้นำไปใช้ในหลายวิถีทาง ดังนี้

1. การมีความคิดเห็น โดยเนื้อหาของสื่อจะต้องมีมุมมองจากประชาชน/พลเมือง (citizens viewpoints) เช่น สื่อหนังสือพิมพ์ที่ให้พื้นที่สำหรับบทบรรณาธิการจากผู้อ่าน โดยอาจอยู่ในรูปของ จดหมายถึงบรรณาธิการ สถานีโทรทัศน์จัดให้มีรายการสถานีประชาชน

2. การมีส่วนร่วมในการผลิต โดยประชาชนเข้ามามี
ส่วนร่วมในกระบวนการผลิตเนื้อหาของสื่อ องค์กร
สื่อต้องอนุญาตให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมใน
กระบวนการผลิตเนื้อหาหรือรายการต่าง ๆ โดยการ
มีตัวแทนภาคประชาชนเข้าไปนั่งเป็นคณะกรรมการ
ที่ปรึกษาเพื่อจะได้ขอความเห็นจากภาคประชาชน

3. การเข้าถึงสื่อของภาคประชาชนหรือพลเมือง โดยประชาชนพึงมีสิทธิเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในองค์กรสื่อได้ เพื่อจะได้ผลิตและเผยแพร่เนื้อหาของภาคประชาชน การจัดหาเงินทุนหรืองบประมาณสำหรับภาคประชาชนในการจัดซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการฝึกอบรมที่จะรับรองให้ภาคประชาชนสามารถใช้อุปกรณ์เกี่ยวกับการผลิตได้

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

- ทั้งนี้ การเข้าถึงสื่อของภาคประชาชนหรือพลเมือง โดย 1) เนื้อหาต้องมีมุมมองจากประชาชน/พลเมือง 2) ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตเนื้อหาของสื่อ และ 3) ประชาชนมีสิทธิเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในองค์กรสื่อได้

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

Nakhon Pathom Rajabhat University

- จากหลักปรัชญาของทฤษฎีแปลงสู่ภาคปฏิบัติ/
การประยุกต์ใช้ของสื่อชุมชนหรือภาคประชาชน
ดังนี้
 1. หนังสือพิมพ์ชุมชน (community press)
เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น/หนังสือพิมพ์
ชุมชน

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

2.โทรทัศน์ชุมชน (community television) มีที่มาจากข้อกำหนดของเคเบิลทีวีในสหรัฐอเมริกา ซึ่งออกแบบให้มีช่องว่างสำหรับการใช้ที่ไม่เป็นการค้า เพื่อเป็นพื้นที่หรือเวทีสำหรับการพูดแสดงความคิดเห็นของชุมชน

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

3. วิทยุชุมชน (community radio) มีชื่อเรียก
หลายชื่อในแต่ละภูมิภาคของโลก เช่น

ลาตินอเมริกา เรียก “วิทยุเพื่อการศึกษา”

ทวีปแอฟริกา เรียก “วิทยุชนบท/วิทยุ
ท้องถิ่น”

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

ออสเตรเลีย เรียก “วิทยุสาธารณะ”

(public radio)

ยุโรป เรียก “วิทยุเสรีหรือวิทยุสัมพันธ์”

หลักการของวิทยุชุมชนมีหลักการพื้นฐาน
คล้ายกับโทรทัศน์ชุมชน

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

Nakhon Pathom Rajabhat University

- สำหรับประเทศไทย มีการปฏิรูปสื่อหลังเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 และนำมาสู่การเกิดมาตรา 40 ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี 2540 กำหนดให้คลื่นความถี่เป็นทรัพย์สินสาธารณะ ประชาชนทุกคนมีสิทธิใช้คลื่นความถี่ได้และนำไปสู่การเกิดวิทยุชุมชน ในปี 2544

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

วิถุชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของสื่อภาคประชาชน
ชุมชนเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วมในการบริหาร
จัดการ มีเป้าหมายและการดำเนินการเพื่อ
ประโยชน์สาธารณะของชุมชน โดยไม่แสวงหา
กำไรในทางธุรกิจและผลประโยชน์ทางการเมือง

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้กำหนดหลักการใน
วิถุชุมชนไว้ ดังนี้

1. ประชาชนเข้าถึงง่าย การมีสิทธิเป็นเจ้าของ
มีสิทธิบริหารจัดการ มีสิทธิผลิตรายการ มีสิทธิได้รับฟัง
รายการที่เหมาะสม มีคุณภาพ มีสิทธิให้ข้อเสนอแนะ มี
สิทธิเข้าถึงสถานี มีสิทธิเข้าถึงข้อมูล

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

2. ประชาชนมีส่วนร่วม คือ ร่วมเป็นเจ้าของสถานี
ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมบริหารจัดการ ร่วมผลิต
รายการ

3. ประชาชนบริหารจัดการด้วยตนเอง โดยสมาชิก
ในชุมชนดำเนินการเองในรูปแบบของอาสาสมัคร
และไม่อยู่ใต้อิทธิพลของ “กลุ่มธุรกิจ” หรืออิทธิพล
ของ “กลุ่มการเมือง” (จุมพล รอดคำดี, 2542 และ
กาญจนา แก้วเทพ, 2546)

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

Nakhon Pathom Rajabhat University

- ทุกวันนี้เมื่อพูดถึงวิทยุชุมชน บางคนส่ายหน้าหนี เพราะมองว่าเป็นวิทยุการเมืองปลุกกระดม สร้างความแตกแยกให้กับสังคม ขาดการควบคุม หรือเป็นวิทยุที่โฆษณาขายของหลอกลวงชาวบ้าน

ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม

Nakhon Pathom Rajabhat University

- แทนที่จะเป็นเครื่องมือสื่อสาร เป็นกระบอกเสียงของคนทุกชั้นคน ยาก ซึ่งผิดไปจากเจตนารมณ์ของวิทยุชุมชน ทำให้เสีย ภาพลักษณ์ และตกต่ำลง

2. ทฤษฎีอำนาจนิยม

ปัจจุบันที่ปรากฏมากที่สุดคือ “อำนาจนิยมที่มาจากการเลือกตั้ง” (electoral authoritarianisms) หรือระบอบอำนาจนิยมที่มีเปลือกนอกฉาบด้วยผู้นำที่มาจากการเลือกตั้ง ปรากฏให้เห็นในหลายประเทศแถบตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ (Linz, 2000: 34; Badie, 2011: 107)

- ในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน การเลือกตั้ง (election) เป็นกระบวนการที่จะให้ประชาชนเจ้าของอำนาจได้แสดงออกซึ่งเจตจำนงเสรีของแต่ละบุคคล แต่ว่าการเลือกตั้งก็อาจมิใช่ตัวบ่งชี้ถึงความเป็นประชาธิปไตยเสมอไป

- เพราะระบอบอำนาจนิยมในหลายประเทศได้อำศัยกระบวนการเลือกตั้งมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมในการปกครอง และการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เพื่อประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ด้วยการอ้างเสียงสนับสนุนข้างมาก ทำให้เกิดอำนาจนิยมแบบใหม่ที่เรียกว่า “อำนาจนิยมที่มาจากกาเลือกตั้ง”

- ดังนั้น การเลือกตั้งไม่ได้เท่ากับการมีประชาธิปไตยเสมอไป แต่การเลือกตั้งเป็นปัจจัยที่ “จำเป็น” แต่อาจไม่ “เพียงพอ” ที่จะแบ่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ออกจากระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย

- คุณภาพของการเลือกตั้งและประสิทธิภาพของกลไกการตรวจสอบจะต้องมีเสรีภาพ เที่ยงธรรม และโปร่งใส ที่ปราศจากการแทรกแซงจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น การซื้อสิทธิ์ ขायเสียง การแทรกแซงทางการเมือง ไม่มีการครอบงำหรืออื่นใดที่จะลดทอนเสรีภาพในการเลือกตั้ง จึงจะนำไปสู่ระบอบเสรีประชาธิปไตยอย่างแท้จริงได้

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีสื่อสารมวลชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

Nakhon Pathom Rajabhat University

- มิเช่นนั้น เมื่อได้ชัยชนะและมีเสียงข้างมากแล้ว ก็ใช้กลไกเสียงข้างมากบ่อนทำลายกลไกการตรวจสอบ ซึ่งอาจนำไปสู่อำนาจนิยม ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้เผด็จการประชาธิปไตย
- การมีหลักนิติธรรมที่ไม่เอนเอียง มีรัฐบาลที่ตรวจสอบได้และมีกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซง

3. ทฤษฎีอิสรภาพนิยม/เสรีนิยม

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในประเทศเสรีนิยม

3.1 สามารถพิมพ์ออกข่าวโดยไม่มี การ censor

3.2 การพิมพ์หรือแจกข่าวสารกระทำได้โดยไม่ต้องได้รับ

อนุญาต

3.3 การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล เจ้าหน้าที่ พรรคการเมือง
ถือเป็นเรื่องถูกต้อง ต้องไม่มีการลงโทษ แม้หลังจากการกระทำ
ดังกล่าวแล้ว

3.4 ไม่มีการบังคับ ให้ออกข่าวสารข้อมูล

3.5 การออกข่าวผิดพลาด ไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิด เช่นเดียวกับ
การออกข่าวข้อเท็จจริง

3.6 แจ้างข่าวสาร ให้ความบันเทิงและเพื่อการค้า

3.7 ไม่มีการจำกัดการหาข่าวสาร ข้อมูลเพื่อเสนอต่อ

สาธารณชน

3.8 ไม่มีการไม่ให้ซื้อหรือขายข่าวสารข้ามประเทศ

3.9 นักหนังสือพิมพ์ นักข่าว มีเสรีภาพมากพอในองค์กรของ

ตน

- ปัญหาในการมีสื่อเสรี

1. ไม่อาจกำหนดอย่างชัดเจนว่า สุดขอบเขตของเสรีภาพอยู่ที่จุดใด

2. เน้นถึงความคิดเห็น ความเชื่อ มากกว่าเรื่องข่าวสาร
ข้อมูล

3. ปกป้องเสรีภาพของผู้ที่เป็นเจ้าของสื่อ แต่ไม่อาจปกป้องเสรีภาพของบรรณาธิการ นักหนังสือพิมพ์ นักข่าว หรือผู้รับสารได้
4. กำหนดมาตรการควบคุม แต่ไม่ใช่หนทางจะจัดการกับความกดดันที่สื่อได้รับ

1. จงระบุหลักการของทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม
2. จงอธิบายการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

3. จงอธิบายการประยุกต์ใช้ทฤษฎีอำนาจนิยม พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

4. จงอธิบายการประยุกต์ใช้ทฤษฎีอิสรภาพนิยม/เสรีนิยม/สื่อเสรี พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

